

MIRUSIOS KALBOS

Kai kurie mokslininkai sakę, kad kalba, lyg koks augalas ar gyvis, gimsta, auga, bręsta, pasensta ir miršta. Tokios pažiūros, žinoma, klaidingos, nes kalba yra visuomeninis reiškinys ir jai negalima taikyti gamtos mokslo dėsnų. Tačiau kalbos iš tikrųjų miršta. Miršta ne dėl senatvės; nerasime pasaulyje nei vienos kalbos, kuri būtų mirusi nuo nepakeliamos metų naštos. Kalbos miršta dėl to, kad išnyksta arba būna išnaikinami ta kalba kalbantieji žmonės. Atsitinka, kad žmonės šalia gimtosios kalbos, pramokę kaimynų kalbą, ima vartoti ir ją, o paskui pajutę, kad kaimynų kalba jiems patogiau bendrauti, savąją užmiršta.

Atidžiai patyrinėję, beveik kiekviename žemės rutulio kampelyje aptiksime mirusių kalbų. Jeigu šioms kalboms kas būtų pastatęs paminklus, tai mūsų žemė atrodytų tartum iš-tisias kalbų kapinynas. Bet išnykusios kalboms antkapiai niekas nestato: jos ateinančioms žmonių kartoms palieka savo rašto paminklus, o jei šių neturi, atminimui padovanoja bent vieną kitą žodį, iš kurio kartais tik ir begalime spręsti apie mirusios kalbos vietą kitų pasaulio kalbų tarpe.

Esti atvejų, kada kalba miršta, bet jos vietoje lyg iš nudžiūvusio medžio pašaknų atžalos, išdygsta kitos kalbos. Visi esate girdėję apie lotynų kalbą. Šia kalba kaip gimtąja jau niekas nešneka: ji mirė prieš pusantro tūkstančio metų. Tačiau italų, prancūzų, ispanų, portugalų, rumunų, moldavų kalbos yra tikros lotynų kalbos atžalos. Mat, 476 m., kai žlugo Romos imperija, lotynų kalba iš karto neišnyko. Paprasti žmonės — įvairiausių šios didžiulės imperijos kraštų gyventojai ir toliau kalbėjo lotyniškai. Bet jie, su tolimesniais savo kaimynais ryšį nepalaikydavo, patekę į skirtingas istorines sąlygas, patys nejudami, pamažu savo kalbą keitė, ir praslinkus po imperijos žlugimo keliems šimtmečiams, senosios imperijos griuvėsiuose atsirado naujos kalbos. Mokslininkai, lyg ir pagerbdami Romos valstybę, šias kalbas dabar vadina romanų kalbomis. Romanų kalbos nuo senosios lotynų kalbos yra tiek nutolusios, kad, pavyzdžiui, Moldavijos gyventojas su senovės Romos piliečiu jau jokiu būdu nesusikalbėtų. Bet tai dar ne viskas, kas liko mums iš seniai mirusios kalbos. Šia kalba yra sukūrę nemirtingų kūrinių žymieji romėnų poetai Horacijus, Ovidijus, Vergilijus. Su šios kalbos liekanomis mes susiduriame ir daugelyje mokslo šakų. Gydytojai lotyniškai rašo receptus, lotyniškai vadina įvairias ligas, žmogaus kūno dalis. Gamtininkai vartoja lotyniškų augalų pavadinimus. Paukščiai, žuvis, smulkiausi vabzdžiai mokslo pasaulyje taip pat vadinami lotyniškais vardais. Net tokie mūsų kalbos žodžiai,

kaip komunizmas, socializmas, partija, revoliucija, civilizacija, kultūra — tai vis lotynų kalbos palikimas.

Prieš keturis tūkstančius metų mirė kitados Mesopotamijos slėnyje, tarp Tigro ir Eufrato upių įsikūrusios labai garsios Sumerų šalies kalba. Šios valstybės gyventojai jau IV-me tūkstantyje prieš mūsų erą turėjo savo raštą. Tai rodo išlikę šios kalbos rašto paminklai. Išnyko ir senovės egiptiečių kalba, kurios rašto paminklai — hieroglifais išmargintos dramblių kaulo plokštelės, šiferio lentelės — savo amžių taip pat skaičiuoja tūkstantmečiais.

Mirė kalbos ir mūsų pačių kaimynystėje. Štai, apie Zarasus kitados gyveno sėliai, apie Kapčiamiestį, Leipalingį — jotvingiai, dabartinės žemaičių teritorijos dalyje buvo įsikūrę kuršiai, Zagarė priklausė žemgalams. Tai vis mūsų gimnainčiai, turėję atskiras kalbas, tiesa, labai panašias į lietuvių ar latvių. Tačiau ilgainiui savo kalbas jie užmiršo ir pradėjo kalbėti latviškai arba lietuviškai. Raštų jie nepalikė jokių, ir tik iš kai kurių vietovardžių bei asmenvardžių galime sudaryti šokių tokį minėtų kalbų vaizdą.

Be abejo, esate girdėję apie narsų prūsų sukilėlių vadą Herkų Mantą. Jis kalbėjo taip pat išnykusia, bet mums labai artima prūsų kalba. Apie šią kalbą mes jau žinome daug daugiau, negu apie sėlių, kuršių, žiemgalių ar jotvingių kalbas. Todėl apie prūsus ir jų kalbą mes plačiau papasakosime.

Dar pirmajame mūsų eros amžiuje prūsus mini romėnų istorikas Tacitas. Jis rašo, kad prie Baltijos jūros gyvenančios gentys, kurios gerai moka auginti javus ir renka gintarą. X amžiuje keliaus ispanų pirklis Ibrahimas-ibn-Jakubas savo atsiminimuose pasakoja, kad prūsai yra didvyriški ir drąsūs. Vokietis Adomas Bremenietis, gyvenęs XI amžiuje, viename savo veikalų rašo, kad prūsai yra „žmoniškiausi žmonės“, jie skuba į pagalbą tiems, kuriems jųroje gresia nelaimė nuo bangų ar plėšikių.

Tačiau ramų prūsų gyvenimą sutrikdė jų kaimynai krikščionys, kurie nutarė ugnimi ir kavalijū prūsus pakrikštyti. Ypač pasunkėjo prūsų padėtis, kai į jų pasienį XIII amžiuje atsibastė kryžiuočių ordinas. Daug prūsų buvo išžudyti, dalis pabėgo į Lietuvą, kiti suvokie-tėjo. Vienoje senoje knygoje randame vokišką įrašą, kad 1677 m. Kuršių Neringoje mirė paskutinis senelis, mokėjęs prūsų kalbą.

Apie prūsų kalbą galime spręsti iš trijų maželių knygelėlių — katekizmų ir dviejų ranka rašytų žodynėlių. Šie raštai yra be galo svarbūs mokslui, nes tai vienintelis išnykusios tautos palikimas. Kad galėtumėt susidaryti šokių tokį vaizdą apie prūsų kalbą, duodame keletą šios kalbos pavyzdžių. Štai prūsiški

žodžiai: angurgis — ungurys, antis — antis, ausis — auksas, butan — butas, pintis — kelias, šarke — šarka, sasins — kiškis (iš to žodžio kilo lietuvių upėvardis Sasna ir miestelio vardas Sasnava), snaygis — sniegas. Kaip matote, prūsų kalbos nesunku būtų pramokti: dalis žodžių visai tie patys, kaip lietuvių, kitų skiriasi tik galūnės, treti, žinoma, ir visai nepanašūs. Bet kitaip ir būti negali — juk tai savarankiška kalba. Vieną prūsišką žodį jūs visi seniai žinote ir beveik kasdien vartojate. Tačiau nežinote, kad šį žodį mums paliko prieš keletą šimtmečių išnykę mūsų gimnainčiai prūai. Taigi atiminkite, kad mūsų savaitė kilo iš prūsų kalbos žodžio sawayte.

Kalbininkai žino atsitikimų, kai seniai mirusi kalba atgyja. Tokia, pavyzdžiui, yra šiandien Izraelio valstybėje vartojama hebrajų kalba. Ši kalba mirė II amžiuje prieš mūsų erą. Taigi du tūkstančius metų išgulėjusi kape, ji vėl atsigavo. Kaip čia atsitiko? Izraelis yra žydų valstybė. Čia atvažiuoja žydai iš viso pasaulio, o jie neturi vieniems žydams bendros kalbos. Rytų Europoje žydai vartoja kalbą, kuri XIII amžiuje atsirado iš vienos vokiečių tarmės, kiti žydai šneka kalba, kuriai pagrindus davė viena ispanų tarmė. Todėl žydai savo naujojoje valstybėje nutarė vartoti jau prieš du tūkstančius metų jų protėvių pamirštą hebrajų kalbą. Šios kalbos galima pramokti iš senųjų žydų užrašų. Jis pasakysite, kad per du tūkstančius metų gyvenime įvyko daug pakitimų, atsirado daug naujų daiktų, sąvokų, o žodžių joms pavadinti seniuosiuose raštuose nėra. Tačiau ir čia nebėda: žmonės juk gali savo kalbai sugalvoti naujų žodžių. Taip daro ir dabartinės Izraelio valstybės gyventojai.

(Iš "Žodžiai keliauja")

Pilaknų ežeras Mozurų pelkėse

Kieno protėviai čia gyveno? Chicago's lenkų laikraštis praneša, kad Olštyno vaivadijoj, Mozūrų Paežerėj daromi preistorinių gyventojų gyvenviečių tyrinėjimai. Įdomiausia vieta esąs vienas toks Mozūrų krašto ežeras, vadinamas Pilakno, kuriame yra rastos apie 700-200 prieš Kristų vandenį ant stulpių statytų namų sodybų liekanos. Dar nenustatyta, ar ta "amfibijų" sodyba buvo senovės kaimas ar kelių "namų" grupė, nei kokiai žmonių rasei ar padermei tie gyventojai priklausė. Viena tik esą aišku, kad jie nebuvo vokiečių protėviai.

Tie "namai" ant vandens buvo statomi ant ežero dugne nu-gramzdintų pamatų, kurie buvo daromi iš kelių sluoksnių rąstų ir įstrižais basliais prismeigius dugne tvirtai prilaukomų.

Iš sodybų vietoje randamų gausių kaulių kaulių ir grūdų matyti, kad tie gyventojai jau vertėsi žemės ūkiu ir gyvulininkyste. Negana to, randama gana gražių ornamentuotų kerami-

UORĖ

J. Jašinskas "Naujienu" 1963 m. rugpjūčio 24 d. vėl judina uorės problemą. Žodis uorė yra įrašyta Dabartiniam lietuvių kalbos žodyne 1962, "ryt. aukštas vežimas šienai ar šiaip kam palaidam vežti". Teko matyti uores Daujėnų vals., Biržų apskr., kur tebevartojamos ir vežėčios, ir uorės. Vežėčios vartojant vežimui prikrauti yra reikalinga dar kažkos ir kartis bei viržės vežimui priveržti; reikalingi du darbininkai: vienas šienai ar javams į vežimą paduoti, ir antras tą ant vežimo priimti, pakrauti ir priminti.

Uorė yra gardelinės ilgos vežėčios; dvigubai ilgesnės už paprastas vežėčias. Vieton vežėčių pakraščio lentų ir kaškų yra uorėje padarytos nuolatinės, du ir pusė karto ilgesnės už kaškas, virbalų gardys, kurios viršuje yra suimtos rėmų, padarytų iš karčių.

Uorę vartojant vienas darbininkas pasikrauna šieną ar javus pasikrauna dvigubai daugiau, nereikia gaišti vežimą priminti, apgraižstyti ir kartimį priveržti.

Uorės Daujėnų apylinkėje paplito dėl žemės darbininkų trūkumo ir brangumo; apylinkės darbininkus paviliodavo brangesnis atlyginimas Bauskėje ir Rygoje.

Atrodo, vardas uorė yra indoeuropietiškas veldinis tos pat grupės, kaip žemaičių alvaras, augščiau parvaras, perversas; žiūr. E. Fraenkelio 1—9, 7—542. E. Fraenkelis juos nusako "Langbaum am Leiterwagen", gi V. Gailius (566 ir 581) išverčia lietuviškai "gardinio vežimo, brikio ar kripės alvaras, pertraukas, perversas". E. Fraenkelis tu žodžių antrąjį sandą -varas išveda iš indoeurop. šaknies *uer- (Fr. 1—9).

Gali būti, kad tai pat grupei priklauso liet. varas — kartis tvorai, ir antrieji sandai sudurtinioose žodžiuose aihtaras, akivaras, apivaras ir pan.

Garso v iškirtimas, arba virtimas garsu u yra žinomas faktas baltų kalbose. Pz. prūsų wosee, liet. ožka; prūsų vietovė Wozekaym; (Pranek. 7—519); upelis Viėsmuo daujėniečių vadinamas Iėsmuo, gelež. stotis Pajiešmenė; žuvis, žuti ir žvejis, žvejoti.

Antanas Vdp.

kos dalykų ir bronzos papuošalų. Rasta net forma moterų papuošalams iš bronzos išliedinti. Pamatų rasti tašyti, matomai, kielais, plonais ir aštriais kirviais, tik nežinia ar jau metaliniai buvo.

Kad ir ant vandens būdavo gaisrų, parodė rasti apdegę pamatų rasti. Ar ne lietuviškai skamba Pilakno ežeras?

VYRAS NE PELĖ

Petras: Ar tiesa, kad katinas reiškia blogą ženklą, jeigu jis seka paskui tave?

Agnė: Tai pareina nuo to, kas tu esi — vyras ar pelė.

8 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, SEPTEMBER 7, 1963

Naujienu Antroji Dalis

NR. 681

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XIX METAI

PEDAGOGINIS LITUANISTIKOS INSTITUTAS: SĖKLA IR PUMPURAI

Prieš mano akis ant stalo guliuo pluoštas Pedagoginio Lituanistikos Instituto leidinių: storesnių ir plonesnių, didesnio ir mažesnio formato. Aną vakarą juos iš šios institucijos lektorius pedagogas Domo Velickos parsinešiau. Iš visų šių knygų juos iš šios institucijos lektorius pedagogas Domo Velickos parsinešiau. Iš visų šių knygų juos iš šios institucijos lektorius pedagogas Domo Velickos parsinešiau.

Ji išlaiko lietuvių visuomenė, arba, konkrečiai kalbant, rėmėjai, kuriems telkti ir yra sudarytas Lituanistinio Instituto Globos komitetas. Šiuo metu komitetui vadovauja du plačiai lietuviškai visuomenei žinomi tėvai Jėzuitai: kun. Bruno Markaitis (pirm.) ir kun. J. Kubilius (ižd.). Kiekvieno individualaus leidinio rėmėjuos pastebėsite jų metrikose, — paaškina direktorius.

Ir iš tikrųjų. Lietuvos Kultūros Istorijos Bruožai išleisti Varpininkų Filisterių draugijos lėšomis. Šiame leidinyje sutelktos istorikės Dr. Vandos Dairgaitės - Sruogienės paskaitos, skaitytos P. L. Institute 1960-61 metais. Štai antraštės nusakantios paskaitų temas: Lietuvių tautos kilmė, Proistorė, Lietuva istorijos angoje, Dvasinis mūsų sentėvių gyvenimas, Istoriniai laikai, Lietuvos žydėjimo laikotarpis, Švietimo ir kultūros prisikėlimas, Po Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos padalijimų, Nepriklausomosios Lietuvos kultūra, Mažosios Lietuvos kultūrinis gyvenimas, Ką mes esame davę kitiems ir ką gavome iš kitų. Viso 107 didelio formato teksto puslapiai.

Kokie yra Pedagoginio Lituanistikos Instituto tikslai? — užklausu jau minėtą vakarą instituto akivaizdinio kurso direktorių Domą Velicką.

Parengti lituanistinių dalykų dėstytojus lietuvių išeivijos mokykloms. Išugdyti lietuvių kultūrinės veiklos darbuotojus, spaudos darbininkus, o ir iš viso lietuvių puoselėtojus.

Pirmieji du didoko formato instituto leidiniai ir žymi nuoseklūs bei logiški žingsniai prie tikslo.

Bendrinės lietuvių kalbos kurso tekstą sudaro šie Prof. Dr. Prano Skardžiaus straipsniai: Lietuvių kalba, jos susidarymas ir raida; Lietuvių kalba ir jos senovė; Dabartinis lietuvių kalbos pobūdis; Lietuvių rašomosios kalbos raida; Bendrinė kalba ir jos vartoseną; Bendrinė tartis; Rašyba; Norminės lyty; Žodynas; Svetimybų rašymas; Sintaksės dalykai; Žodyno dalykai. Kai kurie šių straipsnių jau buvo spausdinti "Tremties metų" almanache ar "Lietuvių kalbos vadove", o kiti — naujai parašyti.

Sąsiuvinis baigiamas Domo Velickos straipsniu: Sakinio struktūra ir jo skyrba. Jis ir yra šio 69 teksto pusl. leidinio sudarytojas. Išleido Pedagoginio Lituanistikos Instituto Globos Kamitetas...

Va, kaip tik šis faktas mane ir paskatino kiek plačiau Domą Velicką apklausti ir apie materialinius reikalus...

Kaip Pedagoginis Lituanistikos Institutas išlaiko? (Nukelta 1 3-čią psl.)

— Jį išlaiko lietuvių visuomenė, arba, konkrečiai kalbant, rėmėjai, kuriems telkti ir yra sudarytas Lituanistinio Instituto Globos komitetas. Šiuo metu komitetui vadovauja du plačiai lietuviškai visuomenei žinomi tėvai Jėzuitai: kun. Bruno Markaitis (pirm.) ir kun. J. Kubilius (ižd.). Kiekvieno individualaus leidinio rėmėjuos pastebėsite jų metrikose, — paaškina direktorius.

Ir iš tikrųjų. Lietuvos Kultūros Istorijos Bruožai išleisti Varpininkų Filisterių draugijos lėšomis. Šiame leidinyje sutelktos istorikės Dr. Vandos Dairgaitės - Sruogienės paskaitos, skaitytos P. L. Institute 1960-61 metais. Štai antraštės nusakantios paskaitų temas: Lietuvių tautos kilmė, Proistorė, Lietuva istorijos angoje, Dvasinis mūsų sentėvių gyvenimas, Istoriniai laikai, Lietuvos žydėjimo laikotarpis, Švietimo ir kultūros prisikėlimas, Po Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos padalijimų, Nepriklausomosios Lietuvos kultūra, Mažosios Lietuvos kultūrinis gyvenimas, Ką mes esame davę kitiems ir ką gavome iš kitų. Viso 107 didelio formato teksto puslapiai.

Kokie yra Pedagoginio Lituanistikos Instituto tikslai? — užklausu jau minėtą vakarą instituto akivaizdinio kurso direktorių Domą Velicką.

Parengti lituanistinių dalykų dėstytojus lietuvių išeivijos mokykloms. Išugdyti lietuvių kultūrinės veiklos darbuotojus, spaudos darbininkus, o ir iš viso lietuvių puoselėtojus.

Pirmieji du didoko formato instituto leidiniai ir žymi nuoseklūs bei logiški žingsniai prie tikslo.

Bendrinės lietuvių kalbos kurso tekstą sudaro šie Prof. Dr. Prano Skardžiaus straipsniai: Lietuvių kalba, jos susidarymas ir raida; Lietuvių kalba ir jos senovė; Dabartinis lietuvių kalbos pobūdis; Lietuvių rašomosios kalbos raida; Bendrinė kalba ir jos vartoseną; Bendrinė tartis; Rašyba; Norminės lyty; Žodynas; Svetimybų rašymas; Sintaksės dalykai; Žodyno dalykai. Kai kurie šių straipsnių jau buvo spausdinti "Tremties metų" almanache ar "Lietuvių kalbos vadove", o kiti — naujai parašyti.

Sąsiuvinis baigiamas Domo Velickos straipsniu: Sakinio struktūra ir jo skyrba. Jis ir yra šio 69 teksto pusl. leidinio sudarytojas. Išleido Pedagoginio Lituanistikos Instituto Globos Kamitetas...

Va, kaip tik šis faktas mane ir paskatino kiek plačiau Domą Velicką apklausti ir apie materialinius reikalus...

Kaip Pedagoginis Lituanistikos Institutas išlaiko? (Nukelta 1 3-čią psl.)

KRYŽIŲ KALNAS SIAULIŲ APSKRITYJE

Dienų Skeveldros

1. Įkandūs lenkai anapus geležinės uždangos ne be pagrindo sako:

— Po 18 komunistinio režimo metų pranyko vagys. Dabar žmonės patys sau vagia...

"Zycie Warszawy" žiniomis, kasmet per Lenkijos teismus praeina 8 (aštuoni!) milijonai žmonių, patrauktų į atsakomybę už vagystes. Pats Gomulka priduria, kad į teismus pakliūna tik pusė nusikaltėlių. Ir Gomulka paskyrė komisiją, kuri sugriežintų bauses už "komunistinės nuosavybės grobstymą". Londono "Tydzien Polski" ryšium su tuo rašo:

— Lietuvių kalba (čia įeina bendriniai dalykai, o taipgi ir specialūs, kaip kalbos istorija, akcentologija, morfologija, fonetika, fonologija, sintaksė), Lietuvos istorija (taipgi mūsų kultūros istorija, kaimyninių kraštų istorijos apžvalga), lietuvių literatūra (dėstoma literatūrinių srovių pagrindu), meno istorija bei žurnalistika. Dėstomos ir visų čia minėtų dalykų metodikos.

— Kokių kvalifikacijų reikalaujama iš įstojančiųjų studentų? Kaip mokomasi ir kiek ilgai trunka mokslas?

— Į pirmą kursą priimami baigę aukštesniasias lituanistines mokyklas. Mokslas tęsiasi tris metus (šeštadieniais). Šalia akivaizdinio 1962 metais buvo įkurtas ir neakivaizdinis (korespondencinis) kursas. Jo reikalavimai, baigusiujų teisės ir privilegijos bus tos pačios.

Vartau trečiąjį Pedagoginio Lituanistikos Instituto leidinį, jau šiais metais Lietuvių Fondo ir Lietuvių Tautinio Atgimimo Sambūrio lėšomis išleista kalbininko Leonardo Dambriūno Lietuvių Kalbos Sintaksė. Tai vadovėlis ne mažiau reikš-

— Komunistinės Čekoslovakijos "seimas" priėmė nutarimą, kuriuo neateinantys į darbą arba prasišalinantys iš darboviečių darbininkai gali būti baudžiami nebe atostogų atėmimu, bet ka-lėjimo iki 3 (trijų!) metų bausme.

Pasirodo, kad 1962 metais Čekoslovakijoje darbininkai praleido 2,300,000 darbo dienų. Partijos "Rude Pravo" teigia, kad į darbovietę neatėję darbininkai dirba "iš šalies" arba tvarko "individualius sklypelius".

Manding, jau Haško Šveikas yra pasakęs, kad "Reikia išmokti gyventi šalia teisės"...

3. "Učitielskaja Gazjeta" puola vadovėlių pradžios mokykloms.

autorius, kurie "nutolsta nuo partinio budrumo". Ana, pasirodęs "raštalaikis", kuriame 1 skyriaus mokinukams pilna apolitiškų cilerastukų apie rytmetinę mankštą, apie pagarbą vyresniesiems, apie pagalbą silpniesiems reikalą, apie šlovę darbiui ir t. t. Ir klausia kažkoks Timofiejev: "Iš čia kyla išvada, kad būti tinginiu reiškia gerbti vyresnius, neskriaus-ti jaunųjų, gimnastikuoti... Vaikams kalama į galvą: pagelbėk vyresniesiems amžiumi! O kas, jei motina yra spekuliantė? Arba sakoma vaikams: gerbk darbą! O kas, jei kaimynas veido prakaite triūsia savo individualiame sklypelyje ir spiauna į darbą ("čiert vozmi!") kolchoze? Kas?!"

4. Timofejevui lašaš panašus kosmonautas Jurij Gagarin. Ans, kaip "Ruskaja Mysl" praneša, kone valandą graudeno jaunųjų rašytojų ir poetų konferencijos su "partijos ir vyriausybės pareigūnais" dalyvius. Girdi, netgi "skrydžio erdvėje metu galvojęs, kaip "menka Evtušenkos, Vozniesjenskio ir Aksenovo apolitinė kūryba".

5. "Ir salė prapliupo ploti", bet "visa laimė, rašo Vakarų "Ruskoja Mysl": — plojo pats Gagarin, politruakai ir pus-rašyto-jėliai ir pus-poetėliai..."

6. Vartau "Literatūros ir Meno" Nr. 34. Ir kas? ogi, rusas (Gelbak) rusui (Vorobjovu) galvą trenka (net putas per visą puslapį eina)... Ir Gelbak, ir Vorobjov — "muzikai nuo Volgos", įsikūrę okupuotoje Lietuvoje "kaip rašytojai" (netgi "rusų rašytojų sekcijos", vadovai kitaip tarant, — kaip "parvadovėlių pradžios mokykloms.

7. "Učitielskaja Gazjeta" puola vadovėlių pradžios mokykloms.

8. "Učitielskaja Gazjeta" puola vadovėlių pradžios mokykloms.

9. "Učitielskaja Gazjeta" puola vadovėlių pradžios mokykloms.

10. "Učitielskaja Gazjeta" puola vadovėlių pradžios mokykloms.

11. "Učitielskaja Gazjeta" puola vadovėlių pradžios mokykloms.

12. "Učitielskaja Gazjeta" puola vadovėlių pradžios mokykloms.

13. "Učitielskaja Gazjeta" puola vadovėlių pradžios mokykloms.

14. "Učitielskaja Gazjeta" puola vadovėlių pradžios mokykloms.

DIENU SKEVELDROS

(Atkelta iš 1 psl.)

tijos ausys ir akys" (jų rasliava spausdinama... "be eilės" ir "respublikiniai popieriaus išteklių"!!!).

Ko susipiko? Ogi, Nikitai "kaulų numetus", t. y. pareikalavus loti prieš apolitinę kūrybą. K. Vorobjov — "praėjusio karo dalyvis", bet "Neva" žurnalas išspausdina "Sausmą", o "Novyj Mir" skiltyje "Žuvę ties Maskva", "Sausmė" Konstantin Vorobjov "apie tarybinius karininkus rašo su nepasitenkinimu, stengiasi priešpasyti jiems elinius", o "apsakojas "Žuvę ties Maskva" kalbama. Geriau pacituokime patį kacamą Gelbaką:

"Pasakojimo centre — rinktinis Tarybinės Armijos dalinys — mokomoji Kremliaus kursantų kuopa. Autorius patikslina, kad visų jų ūgis vienodas — 183 centimetrai. Bet pasirodo, kad šie rinktiniai vyrai, be penkių minučių karininkai, niekad ankščiau nematė paprasto automato, priversti kovoti prieš Hitlerio tankus pistoletu bei buteliais su degantuoju skysčiu. Rezultate visa kuopa žūva".

6.

BBC žiniomis, Lenkijos "seimas" netrukus ketina priimti naują gyventojų registravimo įstatymą. Tą tema rašoma "Widomosci" skiltyje.

Ir taip, jei kas keisdamas gyvenamąją vietą neįsiregistruoja (miesto ar kaimo nuovadoj ir butų valdyboj) ar neįsiregistruoja (per 24 valandas), arba kas žino ir nepaskandžia, baudžiamas iki 2 metų kalėjimo ir 4,500 zlotų pinigines baudos. Be to, praranda savo "gyvenamąsias patalpas".

Koks gyventojų "neliečiamaumas", matyti kad ir iš Lenkų Mokslų Akademijos rūmų "tvarkos". Gyventojai kone išskirtinai mokslininkai. Bet jie neturi teisės apnakydinti net savo žmonos, vaikų ar tėvų. Policija pranešama kiekvienos namo "gūlovi". Maža to, policija kone reguliariai kas rytas ar kas vidurnaktis atlieka "kambaryų apžiūrą": tikrina ar nėra kas neįsiregistravęs. Ir t. t. ir t. t.

Idomus naujųjų registravimo si taisyklių autorius. Kas ans? gi, Henryk Chmielewski. Prieš II Pasaulinį karą ans buvo Jėzuitų ordino Vilniuje jurisi-konsultas. Po karo kaip mat perskoko į saugumo departamentą direktorius.

Beje, vaivada Bocianski, belikviduodamas Vilniaus krašto lietuvių organizacijų gyvenimą, H. Chmielewskiui buvo pavėdęs vienos draugijos kurtarą — likvidatūrą.

7.

Maskvoj mirė Anatolij Gierasimov. Kas tas 81 metų amžiaus vyrškis? Jo mirtis praėjo kone mažyte chronikos ("Nelaimingi atsitikimai") žinutė. O dar taip neseniai Anatolij drebino visą Sovietų dalies gyvenimą. Jis savo tapomano,

Meteoritai

1963. VIII. 24 Naujųjų II-je dalyje p. J. Jašinskas "Spaudos pabirose" prisiminė ir man priminė senesnius laikus, kai jis sėdėjo mokinių suole, o aš stengiausi suole sėdintiems kiek žinių suteikti. P. Jašinskas nusiskundžia, kad dabar skaitytojus nieks nepavedžioja po erdves ir pvz. jam asmeniškai neaišku, "Kodėl ir kaip tie erdvių laivai išsisuka nuo tų akmeninių ar geležinių lietas lašų?" Man tasai priminimas ir paklausimas malonus, nes jis paliudija, kad mano darbas nevisuomet nuėdavo vėjas. Aš tą darbą mėgau ir net spiriamas nesutikau jo keisti. Taip pat tiesa, kad aš kartais atitrūkdavau nuo sprendžiamo objekto, kai man atrodėdavo, kad reikalinga klasės kolektyvą suaktyvinti. Gal jau laikas būtų prisipažinti, kad ar su mažais ar su dideliais klasės darbas man buvo labai malonus. Malonus ir prisiminimas. Tad mėginasi, kiek mokėsiu paaiškinti keliama meteoritų klausimą.

Pats žodis meteoritas, gal tiksliau — tapybos karjera pradėjo "Leninu tribunoje". Paveikslas Leninui patiko, ir milijonais nuėjo į rinką. Po to sekė "Stalinas ir Gorkis", "Stalinas ir Vorosilovas Kremliuje", "Stalinas ant žirgo karo vadovietėje" ir t. t. ir t. t. ir t. t.

Gierasimov sukūrė vadinamąjį naciolistinį realizmą. Dailė. Paskui jį nuėjo masės chaltūrininkų dailininkų, o kas nejo — sutrypė ar nutildė kacetuose. Jis ir tarybinės dailės galerijos sumanytojas. Pasakojama, kad Picasso, pirmą kartą užsukęs į Maskvą ir belankydamas aną galeriją, staiga nustebejęs paklausė: — Nuostabu! nuostabu! Kas dailininkas sugėbėjo pats vienas tiek tūkstančių paveikslų nupešti? Ir išgirdo tytų kaimyno dailininko balsą: — Gierasimov!

8.

Dar kelėtas nelegalių juokų iš anapus: 1. Vadinamųjų kultūrinių mainų pagrindu į Londoną atvyksta sovietų žurnalistų ekskursija. Kai BBC reporteris užklausia, kaip iš pirmo žvilgsnio patiko Britų sostinė, "provodnik" tarė: — Tik atvykę užsukom į Albert Hall, kur, kaip iš anksto žinojom, turį savo koncertą Raudonosios Armijos ansamblis. Klausėmės ir žiūrėjomės. Didelis įspūdis, nepamirštama valanda...

2. Afkilių lenktynėse Vakarūs dalyvauja JAV ir Sovietų ekipos. Po varžybų Tass praneša: — Po sunkių ir atkaklių varžytynių mūsų tarybinė ekipa užėmė antrąją vietą.

3. Lenkai angliakasčiai sakė: "Tarybiniai draugai pasima mūsų anglis, o mes už tai jiems duodame cukraus".

J. Cicėnas

kiskas, reiškia "ore esąs". Meteoras tikrai tasai vyksmas, kurį mes matome ore, būtent tas švitėjimas, kuris nuskrodžia padangas. Lietuvis meteorus vadiną krintančiomis žvaigždėmis. Bet tasai kūnas, kuris tą efektą sukelia, jei jis atsiduria ant žemės ir gali patekti į mūsų rankas, vadinamas meteoritu (orišku), sideritu (žvaigždišku), uranolitu (uranišku).

Mokslas meteorais susidomėjo palyginus neseniai, XIX a. pradžioje. Tada Paryžiaus mokslų akademija gavo iš pietų Prancūzijos žinią, kad "ramų Gaskonijos kaimą iš dangaus apibėrė akmenų lietas". Europos aukščiausioji mokslo institucija atsakė: Akademija apgalvestauja, kad mūsų apšviestame amžiuje yra tokių prietarinių žmonių, kurie tik, kad iš dangaus gali kristi akmenys; arba, 1807 m. du profesorai sužinoję, kad Connecticut nukrito iš dangaus akmuo, paprašė valdžios, kad jiems leistų tą akmenį atkasti. Pats tuometinis prezidentas, mokytas ir gamtininkas — užsidegėlis, Th. Jefferson, taip išsitarė: "Yra ir daugiau tokių melagių, kaip tie du jankių profesorai, kurie tikina, kad iš dangaus krinta akmenys". Bet tie "prietaringieji" ir "melagiai" davė pradžią mokslui, kuris atsidėjęs tyrė ir tiria tuos "iš dangaus" krintančius akmenis.

Aišku, žmogus matė meteorus nuo neatmenamų laikų, bet jis jų nesusprato, o kai sugėbėjo daugiau galvoti, kartais savaip aiškino: meteorus surišo su žmogaus gyvenimu ir mirtimi.

Mokslas, susidomėjęs meteorais, išaiškino, kad tos kasdien matomos "krintančios žvaigždės" su tikromis žvaigždėmis neturi nieko bendra, kad tai mažytėliai kūneliai, patekę į mūsų žemės traukos sferą ir susidūrę su atmosfera, nuo trinties įkaitę, sužeri ir sudega. Jų švitėjimas vidutiniškai trunka vieną sekundę. Dėgimo likučiai nugula ant žemės paviršiaus. Tie įskrandantieji ir atmosferą kūneliai tokie maži, kad jų vidutiniškai reikia 5000, kad gautume vieną masės gr (gramą). Bet jų nukrinta į žemę kasdien bilionai (didelė dauguma nematomų) ir žemė per parą laimi... vieną masės toną. Bet ir toji toną per bilioną metų tūrėtų sudaryti žemės "paugimą" vienu cm (centimetru). Dabartiniai tyrinėjimų daviniai rodė, kad per pastaruosius 2 bilionus metų toklo padidėjimo nebuvo. Prieangliaus nebuvimą aiškina tuo, kad žemė per tą laiką tiek pat masės atidavė erdvei. Suprantama, kad šis didelis skaičius dulkielių erdvėlaiviu žalos negali padaryti. Be to, ir tie mažytėliai meteorai nesuįsilaudę skrieja, ir tarp jų atstūmai yra apie 100 km.

Del kitų "ekskursijų" po erdves nei atsisakau nei tirtai pažadu, nes nežinau būsimų savo pajėgų.

M. Kriškėtinąs

2 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, SEPTEMBER 7, 1963

švyti, kad atstoją mėnulio šviesą. Jų masė jau tenka matuoti gramais. Bet ir jie nedazni. Tik retkarčiais mus aplanko labai dideli meteorai, kurių masė gali būti nuo kg iki kelių dešimčių tonų. Šie didieji, keliauję erdvėse gal milijonus, gal bilionus metų, yra įgiję erdvės temperatūrą, kuri yra netoli absoliutinio nulius (-273°C). Jie net sutikę didelį atmosferos pasipriešinimą nespėja perdm perkaisti, žėri tik jų viršutinis sluogsnis. Bet, kai jie pasiekia žemę, nuo smūgio (į žemę) sprogsta, sutrupa, trupiniai nēt vysta garais; bet branduolio dalyse gali palikti tiek žemos temperatūros, kad pataikę nukristi į drėgną vietą, apitraukia ledo sluoksniu (atsitiktas Indijoje). Didieji skrisdami per atmosferą pridarо įvairių praėjovų. Pvz., 1947 m. ejęs pro Vladivostoką nušvietė vidudienio saulės šviesą, o trinties į orą ūžesys buvo girdimas 300 km plote; 1908 m. Sibire kritęs meteoras miško užkabindamas, vien tik oro slėgimu paguldė kelis km miško. Idomas ir Arizochoje kritęs meteoras. Jis krisdamas išmūšė 1270 m skersmens ir 175 m gylio duobę. Be to tai nebuvo vienas gabalas, o visa meteoritų sistema. Vienas buvo palyginti nemažas, o jį lydėjo kelių šimtu matu mažesni ir dar spiečius mažų. Didžiausias likę sveiki meteoritų gabalai turi apie 30 t, bet vienas sveria net 36,5 t. Jis krito į pažiugusį ilgai gelėjusį sniegą ir gavo šlaitu nučiuožti.

Da trečdaliai visų meteoritų turi būti vandėnyuose, nes tokis santykis yra vandėnų su visų žemės paviršiumi. Žemės paviršiuje meteoritų dauguma sausose dykumose, nes paprasčiau meteoritai turi didelį procentą geležies, drėgnesnėse vietose geležis surūdyja, o likusius akmenis sunku pripažinti, kam jie priklauso, žemės rieduliams ar meteoritams?

Didelės meteoritų kolekteijos yra įvairiuose muzėjuose. Dauguma jų yra geležiniai. Bet spėjama, kad atskrenda daugiau akmeninių, tik akmeniniai nuo karščio ir smūgio į žemę sutrupa ir išgaruoja. Yra ir mašytų. Tų priėmimų dabar priskaičiuoja apie 15. Tokle dideli meteoritai tik kartais mus aplanko, nors jų pėdsakų randama daug, bet jie krinta į žemę gal tris bilionus metų.

Kas gi reikalinga, kad tokis didžiulis meteoritas susidurtų su erdvėlaiviu? Reikia, kad meteoritas atskristų į erdvėlaivio orbitą lygiai tuo metu, kai joje vietoje skrenda erdvėlaivis. Tokia galimybė labai maža, ji beveik lygi nuliui. Drąsiai galėtume skristi atostogų erdvėlaiviu į kitas saulės sistemos planetas, tik nežinome, kur ten gerieji kvartalai ir kuo mus ten pavaisintų.

Del kitų "ekskursijų" po erdves nei atsisakau nei tirtai pažadu, nes nežinau būsimų savo pajėgų.

M. Kriškėtinąs

2 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, SEPTEMBER 7, 1963

NAUJA ITALŲ ŽURNALO VERSIJA: A. HITLERIS BUVĖS NUŠAUTAS

Jo įsakymais išžudyta milijonai žmonių, bet pats bijojo ginklų ir rankas paimti

Italų populiarus savaitinio žurnalo Epoca naujausiam numeryje pasirodė nauja versija apie manijaką Adolf Hitlerio šikėlgruberio galą. Straipsnis parašytas pasiremiant to žurnalo atstovo pasikalbėjimas šveicarijoje su gyvu išlikusiu asmeniu, kurs paskutinėmis II Pasaulinio karo valandomis buvo Hitlerio bunkeryje Berlyno Wilhelmstrasseje.

Ligišiolinė versija: Hitleris pats nusisovė

Oficialiai ligi šiol buvo priimta versija, kad Hitleris buvęs tiek smarkus, jog pražudęs Volkietiją ir pats nusizudęs. Lemtingosios balandžio 30 dienos išvakarėse, patyręs, kad jo sėbra "Musolini su meiluže Claretta Petacci italų minia pakorė ir nenorėdamas, kad su juo ir jo Eva Braun vokiečiai panašiai nepadarytų, jis nebelaukdamas pradėjo ruošti sau ir savo artimiesiems galą. Savo asmeninį šunį "Blondi" liepė nunuodyti, o kitus bunkeryje buvusius du šunis liepė nušauti ir savo sekretorėms išdalino dovanas — kiekvienai po ampulėlę smarčių nuodu. Paskui, atlikęs slapty dokumentų sudeginimą, atsiveikino su visais ir su savo Eva Braun pasišalino į miegamąjį.

Balandžio 30 d. anksti rytą sovietinio reicho kanceliariją jau buvo apsupte siauru žiedu ir artilerija be paliovos skaldė bunkerio betoną. Staiga Hitlerio šoferis Erich Kempka gavo įsakymą užbet kurį kaimą gauti 200 litrų benzino, kurio vargaš negalais 180 litrų gavo ir pristatė, ir tą pačią dieną 3 val. 20 min. popiet Hitleris dar kartą atsiveikinęs su Goebelsu ir generolais Krebsu ir Burgdorfu, vėl nuėjo su Eva į miegamąjį, kur po trumpos minutės pasigirdo vienas šūvis. Antro šūvio nesulaukę, generolai įėjo į miegamąjį, kuriame Hitleris gulėjo ant sofos ir jam iš burnos tekėjo siaura kraujo srovėlė, o Eva šalimais gulėjo ant grindų nusinuodijusi. Tie 180 litrų benzino

buvo suversta ant Hitlerio ir Evos lavonų, kuriuos šoferis Kempka padegė...

S. S. Fegelein nušovęs Hitlerį ir Goebelsą

Pagal Epoca versiją, aną balandžio 30 dieną nebereikalingam reicho kanceliarijos personalui buvo įsakyta susirinkti į gretimai Hitlerio bunkerio kitą bunkerį esantį Axmanno žinioje ir kaip kas išmano gelbėti savo gyvybę.

Tuo pačiu metu kaip geriausiai mokąs rusų kalbą generolas Krebs buvo deleguotas pas sovietų generolą Vasilijų Čuikovą, kuris savo štabą buvo jau perkėles į pačią Berlyno širdį — Invalidenstrasse. Matyti, kad bunkeryje buvę generolai norėjo išsiderėti kokias nors sąlygas, prižadėdami sovietams Hitlerį perduoti gyvą.

Popiet Hitleris ir Goebels nuėjo kiekvienas į savo kambarius. Valgykloje prie stalo pasiliko generolas Burgdorf, aviacijos generolas Von Greim, pilotė Hanna Reitsch ir Hitlerio švaifnis gruppenfuiereris SS Fegelein, sturmabahnfuiereris SS Gutschel ir aviacijos pulk. Nikolaus von Below.

Visų nervai buvo kraštutinai įtempti; kiekvienas galvojo, kaip dar išgelbėti savo gyvastį, dėdamai dar truputį vilties į gen. Krebso derybas, kurio grįžimo su didžiausiu nekantrumu laukė.

Gana vėlai Krebs grįžo su žinia, jog sovietai kapituliacijai pastatė sąlygą, kad jiems ir Hitleris ir Goebels būtų išduoti gyvi, pažadėdami po sutarto laiko sustabdyti artileriją, kad būtų galima Hitlerį su Goebelsu išgabenti iš bunkerio.

Krebsui padarius pranešimą, užstojo mirtina tyla, kuri truko gal keliolika minučių. Staiga Fegelein atsisotojo, atsegė savo revolverio kabturą ir be žodžio nuėjo į Hitlerio kambarius. Krebs dar norėjo jam pastoti kelią, bet pastebėjęs grėsmingą Von Belowo ir kitų pozą, susi-

laikė. Praėjo dar apie dvidešimt minučių, kol pasigirdo šūviai. Praėjo kelios ilgos minutės, kol stovėjusieji atsipeikėjo ir nuėjo pažiūrėti.

Hitleris niekada jokio ginklo nenešiojo

Priekambaryje gulėjo užmuštas suo "Blondi", kambaryje Hitleris sėdėjo kėdėje nugarą į duris atsukęs, o iš nugaros trys kraujo srovės varvėjo. Eva nebegyva gulėjo ant sofos.

Grupėi grįžus į valgyklą, kitąje pusėje pasigirdo serija šūvių ir po kelių sekundžių su revolveriu rankoje ir nebeapžįstamai iškreiptu veidu iš Goebelso buvo grįžo gen. Krebs, kurs savo kolegoms pasakė: "Fegelein ir Goebelsą nušovė". Visi nubėgę pamatė kraujo klanuose ne tik Goebelsą, bet ir patį Fegeleiną, kurį Krebs nušovė.

Zinant Hitlerio patologiską ginklo baimę, ši Epoca versija atrodo daug patikimesnė, negu pirmoji versija, kad menamai Hitleris pats nusisovęs. Bijodamas per klaidą iššauti ir susižeisti, Hitleris niekada, net karo manevruose ar karo frontus lankydamas jokio ginklo prie savęs nelaikė.

Cornelius Ryan ir maršalas Čuikovas rašo memuarus

Kuri dabar versija tikresnė ir kaip tikrai galą gavo vienas iš dviejų didžiausių žmonijai nusikaltėlių — Stalino ir Hitlerio? Atrodo, kad ši vėlesnioji panašesnė į tikrovę, tačiau laukiama dar dviejų naujų versijų.

"Ilgiausios Dienos" filmo manuskripto autorius Cornelius Ryan, kurio knyga "Paskutinė kova" šiomis dienomis išeina ar jau išėjo, buvo nuvykęs 2 savaitėms į Maskvą pastudijuoti dokumentų sovietų karo archyvuose. Be to, ir vienas airių rašytojas turėjo tuo klausimu il-

gus pasikalbėjimus su abiem sovietų Berlyno fronto vadais maršalais Čuikovu ir Sokolovskiu, buvusiu maršalo Žukovo pavaduotoju.

Bet su dar didesniu susidomėjimu laukiama pasirodant paties maršalo Čuikovo atsiminimų, kurie knygos formoje tikrai pasirodysią 1965 metų gegužės mėnesį. Čuikovas rašytojui Ryanui prasiūtas, kad yra dar vienas iki šiol nepaskelbtas Hitlerio testamentas.

Anglų Kalbos pamokos K. GINEITIS 3255 So. Union Ave., Chicago 16, Ill. Telefonas: Victory 2-0105

1 dol. 25 ct. val. — privačios VERTIMAI • PILETYBE • LAISKAI

NEMOKEKITE PILNOS KAINOS UŽ PUSĖ DARBO! SPAITIS STORM WINDOWS 3261 SO. HALSTED ST. Tel. Victory 2-6472

Jeį Jūs norite siųsti Jūsų pačių parinktus daiktus kaip dovanas į Lietuvą, arba užsakyti prekes, gaminamas U.S.S.R. (kaip pav. automobilius, dviračius, siuvasmas mašinas ir t. t.), kreipkitės į vieną iš seniausiai veikiančių ir patikimiausių firmų, turinčių

30 METŲ PATYRIMĄ. Atvykite arba rašykite į mūsų centrinę įstaigą arba kurį nors skyrių didesniame mieste. GLOBE PARCEL SERVICE, INC. 716 WALNUT STREET PHILADELPHIA 6, PA. WA 5-3455

NAKTIGONIO UŽRAŠAI

Pirmos naktigonio naktys

(Tėsinys) Motina

Motina! Kas nusakys jos jausmus, kas supras jos rūpesčius? Kada gi ji ir išsimiegodavo — gulė paskutinė, kelė pirmutinė! Ji gi turėjo virtuvėje padaboti, kad nepasiliktų ugnies. Ji nemėgo ugnį kaip nors gesyti. Tykojo, laukė iki pati užges.

Vaikai, neišdykaukite su ugnimi, vaikai nesityčiokite iš ugnies! Kas ugnį gerbia, tokiems ji palaima, kas ugnį niekina, nepadaboją, tokiems ji kerštinga, — nekartą iš motinos išgirdavom tokius išpėjimus. Gal tai visa buvo susiję su jos išitikimais, o gal dvejų skaudžių gaisrų pergyvenimas ją taip visa nuteikė — prižiūrėk ugnį!

O rytą anksti ji skubėjo atsivesti prie vartų pažūrėti ar visi genami gyvuliai į ganyklą yra sveiki. Kaip pavasarį pirmą kartą gyvuliai buvo išgenami, ji visus pasmalkstydamo jos atrinktų žolių dūmais — kad gyvatė neįgeltų, kad gyvulys neapsirgtų. Dar prieš šv. Joną tokių visokerpių žolių prisirinkdavo, punderliais surišdavo ir rūpestingai juos kamaroje sudėstydamo. Kas žolių pūdelis — turėjo savo paskirtį. Kas žmoniems, suaugusiems, kas vaikams nuo visokių vidurių ligų, o kas gyvuliams. Ir tai tik sau, saviems. Svetimiesiems — atsiskaitinėjo, — gal jums nepadės, sakysit, apgaudinėju.

Ir neduodavo. Kiekvienos toliosis žolės ji žinojo pavadinimą. Ir kaip Vincas pradėjo studijuoti botaniką ir panaudo parodyti botanikos žodyną, pradėjo užrašinėti žolių pavadinimus. Juodu ilgus pašnekesius su motina turėjo ne tik apie žolių pavadinimus, — ty pavadinimų kilmę, jų paskirtį. Motina buvo išėjusi pradžios mokyklos mokslus dar tais metais, kada pradžios mokyklose buvo visa dėstoma lenkų kalba. Ji buvo ne tik gamtos mėgėja, bet ir didi jos gerbėja, ypač žolių — augmenijos.

Iš naktigonės parėjus, motina visada mudu pasitikdavo, palydėdavo į svirną gulti ir pasiteirėdavo ar naktį kas nors neatšitiko.

O kai atsikeldavom, mudviejų jau laukdavo motinos paruošti pusryčiai. Niekas mudu nevertė anksti kelti, niekas neragino į kokius nors kitus darbus. Bet savaime buvo nesmagu lovoje tyso, kaip visi dirba, skuba, visiems darbai ant kulnų lipa. Mudu išsimiegoję kipdavom į darbą. Jei jau nebuvo kas veikti, tai bent virtuvės malkų paruošdavom. O didžios darbytės metu ar tai mėsą vežant — važinėjom, ar šieną laukų valant — grėbėm, ar vasarajui dirvą ruošiant — akėjom.

Iš didžiųjų laiko ir erdvės medžių ar telegrafų stulpus atsišaukimais dabinantieji. O ypač tokio "naktibaldų" darbo kaip dabar visa tai pro akis

bėga — neatrodė, kad tai darbo būta, o tik vasaros pramoga — klegėjo laukuose jaunųjų sukelti juokai, vakarais skambėjo dainos, jaunų dienų sužadintos, o kur dar visokerpios kitos pramogos? Kaip pirmos išvartos artojo vagos — jo nelauktas aplaistymas; javų suėmimo pabaištuvės — derliaus vainikas; linksmasis bulviakasis ir daug kas kito darbo žmogaus sunkaus gyvenimo pajavirinimas, jo dienomis savotiškas padabiniimas! Nenuostabu — vasara buvo laukiama, o ypač jos naktys. Lietuvos naktys! Dang kur būta, daug įvairių naktų matyta, bet pačios nuostabiausios, pačios gražiausios kartu su jaunystės dienomis pasiliko toli praeityje ir erdvėje. Jų nesugrąžinsi!

Ne visos naktys vienodai buvo patrauklios, įdomios. Kaip kada susimesdavo tokia dargana — įkyrus lašėjimas, kas tai panašu į lietų. Tokios naktys prailgdavo, ypač artėjant rudeniop. Tada ir gaidžiai su žąsiniu lyg prilingdavo ir jų garsų vidunaktyste, priešaušryje neišgirdavai. Tada ir šuo juodis pasidarydavo nerangus, nebeįdomus. Laukdavai ir sulaukti negalėjai kada artojai ateis pasidaboti gyvulius ir darbą. Atrodė, kad ir jie tuomet suvėluoja. O kaip naktis pasilieka be jokio garso — nyku iki skausmo!

O kaip užeidavo perkūnija, kad ir kaip tvirtai laikaisi, bet su kiekvienu perkūno trenksmu, nejučiomis krūplėdavai. O čia dar žaibai plaka. Arklijai savaip sunerimsta. Jauties lyg kokios nelaimės genamas. Būdamo tokių stiprus lietaus naktų, kad net gūnė pramirkdavo ir vis kas sušlapdavo. O rudeniop tokiomis naktimis ir šaltis nukrėsdavo. Bet kaip pasiryžom išlisis naktis ganyti, tai tas pasiryžimas vertė visus tuos nesmagumus nutylėti, nesiskusti, tęsėti kas išpareigota.

Keistuolis raitelis Tai buvo tą naktį, kada atėjo šventa Ona su duona, uoga ir krūtinė nuoga!

Naktis buvo graži. Padangė gausiai vaikiškomis žvaigždėmis pasipuošusi. Tyla ir ramybė žemė gaudė. Išgirdom dundant. Lyg arklio bėgta. Sužiurom ar visi mūsų ganomieji arkliai? Ugi tuo siaruoju vieškeliu šale didžiosios pievos išvestu, į Griškabūdį vedančiu, rėšia joja keistuolis raitelis. Pajojęs galą ir staiga sustos. Nušoks nuo arklio ir ant tamsioje pakelėje stūksančio medžio pasirodo baltas popierius — atsišaukimas. Ir vėl sėda ant arklio ir joja toliau.

Tai ne merginaitojas, — sako Vincas.

O kaip, mudviem naktigoniam jau buvo žinomi anie keistuoliai raiteliai ar pėstininkai naktimis medžių ar telegrafų stulpus atsišaukimais dabinantieji. O ypač tokio "naktibaldų" darbo

KAZIO JAKUBENO EILERAŠČIAI, PAIMTI IŠ RINKINIO — ŪZIA MELSVAS ŠILAS

Karo ir pokario metų eileraščiai, prie kurių nėra parašymo datos (1941-1947 m.?) —

Visuos laukuos skambėjo dainuojanti ir svyranti naktis. Dainuodama, svyruodama ji ėjo, dainuodama verkė širdis. Pro šilą kelias ilgą, pro ūžiančias pušis, ir ašara suvilgė jos mėlynas akis. Šilai drebėt pradėjo ir žvaigždės mirguliuot. Dainuodama, svyruodama ji ėjo — vargų neišdainuot.

1931 m.

jie ėmės prieš atlaidus. Ne tik mudu, bet visa mūsų gyvenama apylinkė juste jautė, kad gal tai Barzdų-Pilviškių jaunimo darbas. Vėliau vienas tų jaunuolių Baltrušaitis, Barzdų apylinkėje gyvenęs, žandarų buvo sušaudytas. O kitas iš Barzdų kilęs P. Brazaitis dabar Bostone gyvenęs. Būta ir daugiau panašių nenuoramų. Dar spaudos draudimo metais iš Lietuvos likimo verčiamas pasišalino P. Brazaitis. Jis daug apie tai galėtų papasakoti ar parašyti.

Ši naktis ne tik prieš Griškabūdžio didžiuosius atlaidus, bet stebūklingieji atlaidai. Alvite, Visi keliai dunda į tuos atlaidus vedantieji. Nėra kada ir kaip stabtelti ir perskaityti kokiais atsišaukimais pasipuošė pakelių medžiai. Nėra kada ir kaip sustoti. Įki maskolių žandarai sužinos, iki jie suspės nuskusti medžius nuo tų atsišaukimų, dar bus progos perskaityti. Dabar visi atlaidų nuotakių suminti ir tų atsiradusių atsišaukimų padilginti, skuba į atlaidus. Bus kur, kas šnektelti, vienas kitam mirkelti:

— Ar matei ar žinai? — Čia ilgos šnekos nereikalingos. Kur čia nematysi, kur čia nežinosi, jei kas stulpas ar medis papuoštas spausdintu žodžiu! Uždraustu spausdinti žodžiu! Visi tai žino. Būtų tikra naujiena jei prieš atlaidus šito nebūtų. Ir mudu arkliausiai tai žinojom ir tokių atsišaukimų šūkiniai jau buvo įstrigusiai galvosna: Šalin caro valdžia! Lai gyvuoja neprigulminga Lietuva!

Nėra reikalo ir kaip mudviem nueiti ir perskaityti. Tamsoka. O tokioje vietoje stovinėti, žiopsoti nedera. Maskolių žandarų ausys didelės, akys toli matančios, anot žmonių pasakojimų. Atsarga gėdos nedaro. Šį rytą teks ilgiau ganyti, šventadienis. Artojai neatėis arklų paimti rugienoms varinėti. Rugiai tik vakarykščiai nukirsti. Tenka luktelti iki skerdžius išsivarys gyvulius ganyklon. Tada prie jo bandos nugsim ir arkliai.

Skerdžius senyvas žmogus. Jis neskuba rytais kartu su artojais anksti gyvulius išgyti. Ypač šventų dienų rytais, jis mėgsta ilgiau pamiegoti. Tokį rytą visi vėliau sukyla.

Mudu arkliausiai dėl šito nerūstaujam. O ypač ši šventos Onos atlaidų rytą. Visi keliai dunda važiuojančiais į atlaidus. O čia tokia staigmena — nakties raitelis keistuolis. Žalvėdary — Urvinų pakelėje medžius atsišaukimais apkašęs!

Turėsim ilgam apie ką šnektelti ir prisiminti. Tai tokie pirmieji jaunų dienų įspūdžiai, kurie neišdyla ir dar savaip tą margą jį gyvenimėlių pajavirina ir rast savaip jį suanspauduoja.

Gal Vincas tu atsiminimų paveiktas prie Ledų vandenyno, Torfimoosko vergų stovykloje mirties patale gulėdamas suposmavo:

Jaunatvės sapne stebuklingas žvaigždėtoj skridamas naktį Per mėnesienas stebuklingas, Kalnų viršūnėmis slėny, Miškuos, laukų tyloje ir jūroje Visur tu pasikeit. Vargu, Ar kas pamirš kieno sieloje Išėjaisi aušros metu.

Jaunatve mano, tave miela Dabar iš tolo vėl regiu. Ir trokštu dar nors kartą vieną Sugrįšt, kur takeliu siauru Tarp sodų, pievų ir arimų Tu savo kelią nuėjai — Igejaišit aukštų skridimų, Gimtoj gūštoj neramiai.

Rugių ir miežių varpos linke I tavo taką. Vytury Artoją laimino ir tvynko Krūtinėj žemės ilgesys. Laimingas kas artojo darbą Pamėgo nuo mažų dienų, Teisina, kai jo tautos vardą Pagerbt mokam iš tiesų.

Arimų raštai jam prąbyla Sava suprantama kalba Ir sielvartas skaudus nutyla, Kai vagą dengdama vaga Nutysta lygiai, kai apilinkut Javų žaliuojančių želmuo Sušunka pievom, žmogui, dangut: "Aš esmil..."

(Nepabaigtos poemos žodžiai, mirties nutraukti...).

"NAUJENAS" SKAITO VISŲ SROVIŲ ŽMONĖS; DARBININKAI, BIZNIERIAI, PROFESIONALAI, DVASININKAI, VALSTYBININKAI, MOKSLININKAI, JIE ŽINO, KAD "NAUJENAS" PADUODA TEISINGIAUSIĄ ŽINIĄ IR GERIAUSIĄ RAŠTUS.

6 — NAUJENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, SEPTEMBER 7, 1963

PEDAGOGINIS...

(Tėsinys iš 1-mo pusl.)

mingas ir būtinai negu anksčiau minėtieji, nes juo, manau, naudosis ne tik instituto studentai, bet ir liuanistinių žemesnio lygio mokyklų mokiniai. Tai išsami, gausiai pavyzdžiais, lentelėmis, schemomis ir pratimais išmarginta knyga, įprastinio ypač dovelinio formato, šimto puslapių. Trečiajame viršelių puslapyje yra duodamas sąrašas instituto leidinių. Ne tik jau išleisti, bet ir ruošiamų spaudai. Štai keletas iš tų ruošiamųjų: Pranas Pauliukonis Lietuvos Tautos Istorijos mokytojų Metodika, Vincentas Liulevičius Pasaulio Lietuvos Istorija, Vincentas Liulevičius Lietuvos kaimyninių Kraštų Istorijos bruožai, Domas Velička Konspekcinė lietuvių kalbos mokytojų metodika.

Gal pasakytumėt bent keletą dabartinių Pedagoginio Lituanistikos Instituto lektorijų pavardes? — Vėl kreipiausi į D. Veličką.

Rektorium yra kun. Vytautas Bagdonavičius. Aš patys esu akivaizdinio kurso direktoriaus pareigas. Neakivaizdinio kurso direktorius yra Ignas Serapinas, gi instituto selektorius Aleksandras Dundulis. Be šių institute dėsto: Dr. P. Jonikas, Dr. Vanda Sruogienė, Dr. Albinas Liaugminas, Vincentas Liulevičius, Petras Maldeikis, dail. Adolfas Valska, kun. Dr. J. Prunskis, Kazys Bradūnas. Neakivaizdinio kurso lektorais yra: Dr. Henrikas Nagys, Dr. Jonas Grinias, Skirmuntas Radvila. Turime ir mokslo bendradarbių: Dr. Praną Skardžių, Dr. Joną Balį, Igną Serapiną...

Ar daug kas institutą yra jau baigęs?

Baigusių šiuo metu dar nėra nė vieno. Turėkite galvoje, kad institutas įsikūrė tik 1958 metais. Gi instituto pilnam užbaigimui paskaitas išklausi ir išlaikius egzaminus dar reikia parašyti nustatytą darbą. Paskaitas išklausiųjų jau turime būrelį: Dalia Andreikaite, Elena Jasaitienė, Danguolė Prismanaitė, Asta Veličkaite ir Jonas Račkauškas. Šiuo metu jie visi kaip tik ir rašo reikiamus darbus.

Vartydamas paskutiniuosius du Pedagoginio Lituanistikos Instituto leidinius, puošniausiai

RIVIERA PIZZA & RESTAURANT For best Pizza Italian style — Cheese — mushrooms — anchovy etc. Sausage & beef sandwiches. Party orders filled. We deliver till midnight. 323 No. LARAMIE Call 378-9799

CHICAGO'S SVARIAUSIAS IR MODERNISKAUSIAS DARŽAS BUČO DARŽAS WILLOW WEST INN AND PICNIC GROVE 83rd and Willow Springs Road WILLOW SPRINGS, ILL.

3 — NAUJENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, SEPTEMBER 7, 1963

išleistus ir labiausiai imponuojančius, skirtus dyviems tikrai lietuvių raštinėjai reikšmingoms sukaktims paminėti, randu jau ir pačių instituto studentų darbų.

Šių metų pradžioje kanaanininko Mikalojaus Daukšos 350 metų mirties sukaktuvėms paminėti institutas išleido jo garsiosios "Postilės", Prakalba, kunigo Benedikto Suginto ir Vilniaus krašto Lietuvos Sąjungos ciklago skyriaus dėšomis. Leidinys atspausdintas liuksusiniame popieriuje ir susideda iš 24 didelio formato puslapių. Jame be pačios "Prakalbos" telpa kan. M. Daukšos darbų įkvėpėjo Žemaičių vyskupo Merkelio Giedraičio paveikslas (medalijonas), "Postilės" dedikacinio, titulinio ir dar vieno puslapio nutraukos ir instituto studentės Dalios Indreikaite straipsnis "Žemaičių kanaanininkas Mikalojus Daukša".

Ne mažiau įspūdingas ir šių metų viduryje išleistas, taipgi liuksusiniame popieriuje atspausstas, tokio pat formato 112 puslapių leidinys Martynas Mažvydas, skirtas pirmojo spausdinio lietuviško elementoriaus, katekizmo ir giesmyno autoriaus 400 metų mirties sukaktiui paminėti. Ši knyga išleista Mažosios Lietuvos Lietuvos Draugijos lėšomis. Jos turinį sudaro: Domo Veličkos įžanga, Pedagoginio Instituto studento Martyno Lėkšto straipsnis "Ragainės archidiaconas Martynas Mažvydas", visas (fotografuotas) pirmosios lietuviškos knygos (Katechismusa prasty szadey) tekstas ir platus šio teksto relesnių žodžių žodynas.

Abi knygas spaudė M. Morikano spaustuvė, viršelių antraštes atliko instituto studentas Uosis Juodytakis. Abi knygos daro tikrai gerą įspūdį. Darbas atliktas su skoniu ir meile.

Pedagoginio Lituanistikos Instituto reikšmę pilnai tesuprasime gal tik už keliolikos metų. Bet pasėti tą sėklą gal jau buvo pats vėliausias laikas. Ir džiugu matant, kad ji krito ne į uolas. Kad skleidžiasi pirmieji, dar, gležni, bet gyyybės pilni pumpurai...

Ką dar galėtumėt pasakyti Pedagoginio Lituanistikos Instituto reikalui? — daviau paskutinį klausimą mokyklos lektorium, vienam iš steigėjų ir karščiausių šalininkų bei darbnotojų — Domui Veličkai.

Pasakyt galėčiau dar daug... Bet labiausiai tai norėčiau priminti, kad mokslo metai institute prasideda rugsėjo mėn. 14 dieną. (Neakivaizdinis kursas, žinoma, yra tęsiamas be pertraukos. Į jį įsijungti galima bet kada). Norėtumėm didesnio lie-

tuviškosios visuomenės susidomėjimo. Norėtumėm daugiau studentų. Instituto adresas yra: Jaunimo Centras, 5620 So. Claremont Ave., Chicago, Ill. Algis Kiršinas

COAL Vander Wagen Bros. 3605 West 63rd St. Portsmouth 7-8020

Isigaliojo naujas patarnavimo būdas, užsakant dovanas, gamintas Sov. Sąjungoje... COSMOS PARCELS EXPRESS CORPORATION... 45 WEST 45th ST., NEW YORK 36, N. Y. Tel. CI 5-7905

SIUNTINIAI — DOVANOS I SSSR PACKAGE EXPRESS & TRAVEL AGENCY, INC. (Licensed by Vnesheposyltorg) EXEKUTYVIS OFISAS 1530 Bedford Ave., Brooklyn 16, New York. — Tel. IN 7-5522... MŪSŲ SKYRIAI: BROOKLYN, N. Y. 1530 BEDFORD AVE. — IN 7-6665 NEW YORK 3, N. Y. 78 SECOND AVENUE — OR 4-1540 NEWARK, N. J. 314 MARKET STREET — MI 2-2452 SOUTH RIVER, N. J. 46 WHITEHEAD AVENUE — CL 7-6320 UTICA, N. Y. 963 BLEECKER STREET — RE 2-7476 COHUES, N. Y. 13 SARGENT STREET — FE 7-2727 FARMINGDALE, N. J. FREEWOOD ACRES — 363-0494 PHILADELPHIA 23, PA. 631 W. GIRARD AVENUE — PO 9-4507 ALLENTOWN, PA. 126 TIGHMAN STREET — HE 5-0415 ROCHESTER 5, N. Y. 558 HUDSON AVENUE — BA 5-4210 LOS ANGELES 4, CAL. 107 SO. VERMONT AVENUE — DU 5-6550 CHICAGO 22, ILL. 1241 NO. ASHLAND AVENUE — HU 6-2818 BALTIMORE 31, MD. 1900 FLEET STREET — DI 2-4240 DETROIT 12, MICH. 11401 JOS CAMPAN AVENUE — TO 8-0268 HARTFORD 6, CONN. 643-47 ALBANY AVENUE — CH 7-5164 JERSEY CITY, N. J. 303 GROVE STREET — HE 5-6368 CLEVELAND 7, N. Y. 1200 SOUTH AVENUE, — GR 5-9746 CLEVELAND 13, OHIO 1028 KENILWORTH AVENUE — PR 1-0696 HAMTRAMCK, MICH. 11339 JOS CAMPAU AVENUE — TO 9-3980

Kun. J. PAUPERAS

GYDŪNO ŽMONIŠKUMAS

Vydūnas jau yra miręs, bet jo žodžiais ir raštais skelbtos mintys, kad pats žmogaus esmės šviesėjimas yra pats tikras žmoniškumo pasireiškimas vis dar skatina lietuvius mąstyti ką nepaprasto yra pasakęs tas daug metų Tilžėje gyvenęs, daugiausia lietuviams knygų parašęs mūsų tautos mąstytojas, jauno žadintojas, daugelį apie tautos gyvybingumą mąstyti skatinusis psichologas, daug gražių švenčių suruošęs Mažosios Lietuvos labiausiai pasižymėjęs veikėjas. Kai pats Vydūnas labiausiai sielojosi žmoniškumo skatinimui, tai ir mėginime sekančio veikaluose išskeltomis mintimis jo pažūras apie žmoniškumą aiškinti ištraukomis iš jo raštų ir sutrauktai pereiti jo samprotavimus šiuo jam labai rūpėjusiu klausimu.

Vydūno dėstymai žmoniškumo klausimais labai ryškiai paliudija kuo jis pats sielojosi ir ką jis norėjo pasakyti savo skatiniams būti dorovingais ir siekti vertingumo.

„Dievo valia yra, kad žmogus sau — žmogumi būtų, o pastojęs sau — žmogumi gali būti žmogumi ir kitam, iš meilės, kaip brolis brolui.“ „Tikroji kultūra ten viešpatuoja, kur žmoniškumas yra vadovas asmenyje ir gyvenime, ypačiai santykiuose su kitais žmonėmis.“

Tad dorovingumo mokytojas primindavo:

„Neužmiršk: kūniui ir širdžiai nešvarius pastojus nyksta visas žmogus, nyksta visa tauta.“ „Pyktis kerštas ir neapykanta yra pažmoniškumo galios. Bet tikras žmogus, kaip ir visos tautos gyvumo kyla iš apsieikiantio žmoniškumo prado. Iš to prado auga visos žmoniškos galios, visas sąmoningumas, protas, išmintis bei valia, pats patvarumas ir ryžtingumas. Žmogus ir tauta stiprėja augančio žmoniškumo vertybėmis.“ Tad „netinka piktnaudžiauti, kuris tik gyvenimą temdo ir žudo.“ Juk ir „menkiausias žmogus kartais ilgis būti Amžiniesiems, Meilės-galios tar-nyboje“. Nes „sąmoningiausias yra aišku, kad tikybės gyvumas yra skaisčiausias žmoniškumo sušvitimas.“

Pacitavę eilę Vydūno pareiškimų žmoniškumo klausimu, dabar jo paties minčių sugretinimais ir palyginimais mėginame sau aiškinti ką moko mus pats Vydūnas tuo reikalu, kuriu jis daugiausia yra parašęs knygų ir sakęs prakalbų. Jis skelbia žmoniškumą esantį taip pavienio žmogaus, taip paskiros tautos pačiu svarbiausiu gyvenimo uždaviniu. Paskiras žmogus yra savo tautos gairintojas ar slopintojas, žiūrint, ar pats žmogus savo esme taurėja, šviešėja arba gęsta ir nyksta. Gyvenimas gali į žmogų nešti nerimą ir jį palenkti kūno pojūčių būsenomis, jog pats žmogus bus jį galingai veikiamas, jei jis pats nesistengia iškilti savo dvasios gyvumu arba savo augančių skaidrių sąmoningumu.

Tikroji žmogaus didenybė pasireiškia jo dvasios galiomis. Juo lietuvis labiau pasireiškia skaidresne dvasine kūryba, juo labiau jis įprasmins savo gyvenimą ir tuo pačiu turintis savo tautos gyvenimą. Pats Vydūnas tai daryti ragina sekančiais eiluotais žodžiais:

„O pasiduok tikrajai gyvybei ir pasivėsk tikrajai šviesybei. Mylėk ją ir garbink ją, taip gelbsi save ir Lietuvą.“

Juo pats žmogus labiau pasišvenčia kūrybai, tuo labiau jis įprasmina savo esimą, savo paties vertingumą. Tauta gyvena jos narių sąmoningumu ir jų kūrybingu pasireiškimu. Žmonės, vidiniai silpnėdami gali likti sentėvių šešėliais.

„Žmogus tėvynėn tenuein per širdį.“ „Tu nori gauti sau tėvynę, bet reikia ją savyj sutverti.“ Tad „pats sutverk žmogus didybę ir dorą bei gražybę, apreiški tai tėvynėje, ir ji tau tiek šviesybėje“.

Reiškia, kiek pats būsi sušvites žmoniškumo didingumu, tiek tėvynė didingai atsispindės tavimi. Tad pats Vydūnas neuilstamai ragino geriausias asmenis galias pašvesti tėvynės didingumui auginti.

„Iš Lietuvos gyvybė duota, dėl Lietuvos turi būti ir naudota.“

Vydūnas teigia, kad Kr. Donelaitis mokęs, jog lietuviai dorai elgiasi, kai jie nėra nusikreipę nuo lietuviškumo. Esą dėl to Donelaitis ir skatinęs lietuvius būti tikybiškais, kad patys būtų vertingi žmonės. Lietuviai tatau ir sėkmingiausiai gali siekti likdami tauriais savo tautos nariais. Paskiras žmogus tegali geriausiai tobulėti tik savo tautiškume.

Siekiant įsigyti aiškų sąmoningumą, arba gyvenimo sąryšių išvėgimą, kiekvienam žmogui daug reikia prigimtoji kalba. Lietuviams jų kalba yra išlaikytos tos žmoniškumo vertybės, kurios dabarties tautos reitai arba visai nebesireiškia. Tad Vydūnas tvirtina:

„Žmogus tėvynėje tiek gyvas, kiek ji jame, jo širdyje gyva.“

„Prabočių šešėliuose“ Vydūnas skatina:

„Kurs jau pasijausia tėvynėje, tas tur išmokt atverti širdį ir leisti plūst iš jos gelmių su veikimu tyriausiam žmoniškumui.“

Tad taip galima tikėtis, kad

„Su Lietuva dar žmonija kaip gyvu stebuklu pasveiks“.

Pasakomis, padavimais, dainomis ir jų gaidomis skelbėsi lietuvių žmoniškumas iš seniausių laikų iki dabarties. Spausdintas žodis yra svarbus veiksnys tautiškumui palaikyti. Juo daugiau tautos narių supras būti kūrybos veiksniais, tuo labiau tautos ateitis bus užtikrinta. Juo pati lietuvių sąmonė bus šviesesnė, mažiau slopinama pažmoniškųjų galių, tuo labiau ji galės kūrybingiau pasireikšti.

Paskiras žmogus yra lyg gyva savo tautos ląstelė. Juo paskira ląstelė yra labiau apsivaliusi ir gyvybinga, tuo labiau ji sėkmingiau tarnauja visai tautos kūno gyvybingumui palaikyti. Tauta gyvena jos narių sąmoningumu ir jų kūrybingumu. Paskiros tautos uždavinys yra būti žmoniškumo veiksnium. Juo daugiau tautos narių numano, kad jie yra tautos gyvybės nešėjai ir pačiam jos gyvybingumui tvirtinti patys pašvenčia savo tauriausias asmenis galias, juo tiksliau ir labiau palaiminatai jie vykdo Kūrėjo jiems skirtus uždavinius.

„Mano rūpestis“, teigia Vy-

dūnas, „yra žadinti žmones, kad jie būtų sau-žmonėmis. Baimės varomas žmogus nėra sau-žmogus. Sau-žmogus, tai tas, kuris atskiria kas žmoniška ir kas ne. O kas dar savo geismų ir žemų troškimų veikiamas, tas nėra „dykūnas“, tas nėra laisvas, tas nepajėgia siekti žmoniškumo.“

Kaip pati amžinoji ugnis turi būti vis kurstoma, taip ir žmoniškumas turi būti vis ugdomas, kol šviečia didingu skaistumu. Vykdyti žmoniškumą, tai ir reiškia būti sau-žmogumi, tokiu, kuris nėra pavergtas žemų geidimų. Žmogaus esmės šviesėjimas ir įsigalėjimas ir yra esmiškasis žmoniškumo atsiskleidimas. Juk žmogus gyvena, kad būtų žmogumi. Vydūnas teigia:

„Žmoniškoji esmė, butent, siela gyvėja, šviešėja, jeigu visa tu ką patiria, vis daugiau pageidavimų, siekimų, minčių jai kaupiasi. Bet dar svarbiau, kad galinai suvirstu žmogaus esmė, jog pats žmogus save aiškiai numanytu visame kuo jis apsieiškia, ką jis kalba ir veikia, liktus viešpatingas, visą savo gyvenimą iš giliausias savo vidaus nustatytų ir vairuotų“.

Tada jis tikrai būtų sąmoningas, būtų tikrai žmoniškas žmogus.

Daugiausia gyvumo žmogus gali pareikšti savo dvasinėmis galiomis. Tik savyje turėjusi dvasia gali stipriai paveikti kitus. Patirtys, įspūdžiai, pergyvenimai, kuriais pats vidinis žmogus augina savo galias, bet visų svarbiausia, kad pati žmogaus esmė taurėtų ir vis skaidringų šviesių didėjančiu skaistumu.

„Pats žmogus yra kelionėje. Jo kelionės tikslas yra pažinimo, išmanymo, išminties prasiskaidrinimas arba jos užteikėjimas“.

„Ką pats žmogus ir darytu, jis vis turėtų veikti pašvenčiant savo darbu. Kiekvienas turi gyventi pilnu pasišventimtu taip, kad jo visas buvimas būtų nuolatine malda dvasioje ir tiesoje“.

Kiekviename žmoguje yra didingumas; tik pas kai kuriuos jis užslopintas. Sąmoningumas, savęs žinojimas, sąžinė, išmintis, teisingumas, meilė, visi šie žmogaus dvasios pasireiškimai išreiškia žmogaus didingumą.

Žmogaus sąmonė arba dvasinė šviesa yra kiekviename žmoguje skirtinga, savaiminga. Vienas žmogus gali kitam sukelti daugiausia džiaugsmo ar skausmo, žiūrint kokios galios jame viešpatuoja ir juo pasireiškia.

Juo žmonės vieni su kitais nuosirdžiau santykiavę, tuo juo labiau jie stiprėtų savo žmoniškumu, o tai būtų pastebima ir tautų tarpusavimi santykiavime. Žmoniškumui arba tikrajam žmogaus vertingumui jautri žmonija šalintų ir prievartavimų. Skaudžiais laikais žmonės, skaudžių paveikimų sukrėsti, pabunda ir kiek aiškiau pradeda numanyti kas yra tikras žmoniškumas, kaip reikėtų išmintingiau ir dorčiau elgtis. Tokiais laikais kartais išbunda kuri paskira tauta ir pradeda mąstyti kas yra jos uždavinys pačioj žmonioj.

Reikėtų taip galvoti, kad kiekviena tauta yra pasaulio Kūrėjo kūrinys, kuriam Kūrėjo yra priskirtas ypatingas uždavinys. Patys žmonės, vieni su kitais santykiavę, labiau sąmoningėja, įgyja aiškesnį įžvilgį į gy-

venimą, geriau gali suprasti savo uždavinius. Kiekviena karta turėtų būti aukštesnis laipsnis į tobulesnį žmoniškumą. Kur pasireiškia žmoniškumo sustingimas ir stabdymas bei jo slopinimas, ten reikiški įvairūs žiaurūs skatinimai, smurto veiksmai bei karai.

Tik žmoniškaisiais žmonėmis pati žmonija auga savo vertingumu. Gyvenimo svarbumas arba vertingumas nėra daiktiskasis lobis, turtų sukrovimas, bet pats žmogaus vidinis šviesėjimas bei taurėjimas. Tik daiktiskumą linkę žmonės nori viską griauti bei naikinti, nors ir patys vis ką nors stato ir kuria. Tai vargas, kad mūsų laikais siekiama gyvenimą pagerinti siekiant pagerinti pačias išvirstinio gyvenimo sąlygas, bet negana pasistengiama žadinti žmoniškumo arba vidinio žmogaus augimo ir skaidrėjimo. Tad yra labai svarbu vis žadinti aukštesnį pajautimą, tiesos siekimą. Melavimas temdo sąmonės šviesą, nes slopina vidinį dvasios skaistumą, kliudo pačiam žmogui reikštis nuosirdumu.

Tad jei pats žmogus suvaldą savo žemus geidulius, jo sąmonė, jo vidinė šviesa lieka giedri. O vėl toks žmogus, kuris gyvena žemų troškimų pavergiamas ir savo esmėje užslopintas, tas menkėja savo žmoniškumą, toks smunka į pažmoniškumą, toks valdomas menkų ir ne didingųjų savo dvasios galių. O pats žmogaus žmoniškumas atsigauna ir stiprėja, juo galinčiau jame reikiški išminties šviesėjimas. Žmogaus sąmonė, sminganti į daiktiskumą, ilgai nūti vis labiau apsiniaukia ir tamsėja.

Mintys gali patį žmogų nušviesti, iš jo spinduliuoti, beį gali jį ir temdinti bei niaukti. Paties žmogaus vidinis šviesėjimas bei spindėjimas reikiški jo esmės prasiskleidimu. Dorovė yra žmogaus tikrosios esmės viešpatavimas. Tad kas siekia taurumo, aukšto ir vertingo dorovingumo, tas vykdo savo tikrąjį žmogiškąjį uždavinį. Meluodamas žmogus neigia kas jį sąmonėje jau aišku, kas jau nušvite. Tuo melgis gesina savo sąmonę arba silpnina savo žmoniškumą.

Tikyba yra galingas žmogaus sąmonės budrumas. Kilnaus arba labai dorovingo žmogaus gyvenimas pasireiškia kaip tauraus žmoniškumo neuilstamas žadinimas. Svarbu yra save patį gerai pažinti ir vis siekti to, kas teisinga, gražu ir dorovinga.

Tad žmogaus uždavinys yra savo genijų surasti, iškilti iš žė-

(Nukelta į 5 psl.)

ŽVILGSNIS Į LIETUVIŲ LAUDIES KŪRYBĄ

Norėdami supažindinti „Naujieņu“ skaitytojus su Pedagoginio Lietuanistikos Instituto darbiais, čia atspausdiname to Instituto neakivaizdinio, arba korespondencinio, kurso studentų tautosakinius nagrinėjimus. Iš jų nagrinėjimų mes galime susidaryti nors dalinį išpūdį apie lietuvių laudies charakterio kai kuriuos bruožus, o taip pat ir apie besiruošiančią jaunąją lituanistų kartą. Iš jų tikimasi sulaukti lietuviškosios mokyklos mokytojų, o laikraščiams — bendradarbių. Literatūrą bei tautosaką šio kurso studentams dėsto Domas Velička. — Red.

KARŽYGIŠKUMAS LIETUVIŲ LAUDIES EPE IR LYRIKOJ BIRUTĖ KOZICIENĖ

Nuo amžių lietuvių tauta buvo varginama didelių ir mažų karų. Iš vienos pusės kryžiuočių ordinas, pridengęs kryžiumi savo kėslus, grobė lietuvių turtą, engė moteris ir žudė vaikus. Iš kitos pusės rusai ir net lenkai bandė mūsų tautą „šviesti“ ne geru žodžiu, bet kalaviju, ugnimi ir žudymais. Lietuvis numatė kaimynų tikslus, suprato jų norą ir gynėsi nuo jų plečiamųjų idėjų ir jų pačių. Šimtmetė rusų vergija lietuvių tautoje dar iki šiai dienai yra palikusi gilų randą, kuris vargu kada visai užsilygins. (Ar ne per daug pataikaujam svetimiejiems, paneigdami net savąjį „aš“? Nėjo jaunulis savo noru į rusų kariuomenę. Reikėjo jį prievarta išvežti:

Rami žemdirbių tauta nenori kraujo, kovų, ašarų. Lietuvis ūkininkas mieliau artų žemę ir svajotų parugę, žiūrėdamas į saujoj laikomą žemę; bet kai reikia ginti savo Tėvynę — jis nebijo mirties. Jis dainuoja savo mylimajai:

„Man nebaisus yra prieš kardas, Nors gal po juo aš suklypsiu, Tiktai tavęs vienos man galia, Kad čia našlaitė paliksiu.“ (Laudies daina)

Arba:

„Svystus kardas, kris lavonai, Laimins žygi mūs dangus, Mes ne kito einam grobti, Tik atimti to, kas mūs.“ (Daina)

Mes neturime dainų, nei baladžių, giriančių karžygių narsumą. Mes neturime „Nibelungų giesmės“ (germanai), nei „Rolando giesmės“ (prancūzai), kur apdainuojami tų kraštų karžygiai, jų kovos, jų laimėjimai. Mes turime savo didvyrius: kenčiančius, mirstančius beginant Tėvynę:

„Ant Nemuno kranto tarp pievų žaliu, Ten guli jaunutis vaikas... .. banguoja lėtai jo krūtine. Vos girdimai tarė: Dėl Tavęs, kenčiu, brangiausioji mano Tėvyne...“ (Laudies daina)

Didelė meilė savam kraštui, savai žemei, mergelei, močiutei ir mūsų karo dainas paverčia lyrinėmis. Kraujas mūsų liaudžiai yra svetimas. Kraujo vengiam ir stengiamasi išlaikyti Dievo įsakymą: „Mylėk artimą, kaip pats save“.

Nežiūrint to, kad mūsų liaudis nesukūrė didelių veikalų apie savo karžygius, mūsų tautos istorijoje randame užrašytus faktus apie mūsų didvyrius, mūsų vadus. Va, Pilėnų kunigaikštis Margiris susidegina pats ir sudegina visą pilies įgulą, kad nepakliūtų kryžiuočiams į nelaisvę. Kunigaikštienės Birutės tarnaitė aukoja savo gyvybę, kad išgelbėtų kunigaikštį iš kalėjimo. O kiek dar yra nežinomų Margirių, Gražinų, živilių!..

PIRKITE JAV TAUPYMO BONUS

„NAUJENAS“ SKAITO VISU SROVIŲ ŽMONĖS: DARBININKAI, BIZNINERIAI, PROFESIONALAI, DVASININKAI, VALS-TYBININKAI, MOKSLININKAI, JIE ŽINO, KAD „NAUJENAS“ PADUODA TEISINGIAUSIAS ZINIAS IR GERIAUSIUS RASTUS

NAUJOS „SUPER TABLETS“ nuo Reumatizmo ir Arthritis skausmų.

Dabar atsirado nauja viltis palengvinti kenčiančiųjų širdis, tai AMERPOL išrastos naujos SUPER TABLETS, kurios tuojuo nuramina skausmus: reumatizmo, artrito, raumenų, neuritės, Scleritica ir kitus skausmus. Išbandykite naujas SUPER TABLETS — \$3.50, gaunamos visose vaistinėse, arba rašykite

AMERPOL 957 N. Ashland, Chicago 22, Ill.

PIRKITE JAV TAUPYMO BONUS

NELAUKITE - RYTOJ GALI BŪTI PERVELU!

Jei norite užtikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilus, ar šaip ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimel ištikus, neturėsite jokį nemalonumų.

„Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters“

O'MALLEY & McKAY, Inc. 222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1043

Generaliniai Agentai šiuo Kompanijū: COLUMBIA INSURANCE COMPANY PEARL ASSURANCE COMPANY LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO. MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO. MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

Earn More MONEY ON YOUR SAVINGS It Grows Faster 5% INTEREST PAID ON 12 MONTH TIME DEPOSITS

(Atkelta iš 4-to psl.)

mų ir slopinančių poveikių. Žmogaus kultūringumas reiškiiasi jo žmoniškumo gelmių atsiskleidimu ir pasireiškimu. Kur patį sąžinė galingesnė, ten ir pats žmogus yra kilnesnis, tauresnis, pačiu žmoniškumu vertingesis. Sąžinės galybė yra tikriausia žmogaus būtis rodyklė: prašvinta išmintis ir pats išmanymas yra skaidresnis. Tuo pačiu išryškėja aukštieji žmogaus didingumo reiškiniai: meilė, skaistybė, kantrybė, teisingumas, dorovingumas. Doraus menininko veikalai stebulingu būdu pakelia širdį. Doro mokslininko mokslas skleidžia nuostabią šviesą. Kai kurie kilnieji šviečia per tūkstančius metų savo dvasios skaistumu.

Dėl to vis reikia skaidrinti ir tvirtinti vidinį pajautimą, tvirtinti savyje didybės pažymius. Žodiškai Vydūnas ragina:

„Sek išmintį ir ji kas kartas bus tavvyje aiškesnė. Leisk meilei tavvyje vyrauti tavo pasielgime prieš kitus, tai meilė tavvyje taps vis galingesnė“.

Meilė kitam žmogui yra pats ryškiausias žmoniškumo pažymys.

(Si paskaita buvo skaityta Lietuvių Protestantų Akademikų Sąjungos Studijų dienoje 1963 m. rugpjūčio 10 d. Beverly Shores, Indianoj.)

Name ..... Address ..... City ..... State .....

SKAITYK PATS IR PARAGINK KITUS SKAITYTI NAUJENAS JOS VISAD RAŠO TEISYBĖ

PIRKITE JAV TAUPYMO BONUS

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO INSULIACIJOS PROBLEMAS Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams medžiagų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY 3039 SO. HALSTED STREET — Tel.: VICTORY 2-1272 STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.

Mes pranešame savo seniems klientams, o taip pat naujiesiems, kuriems mes patarnaujame, kad mūsų firma tęsia siuntinių persiuntimą į Sovietų Sąjungą.

Mes esame įgalioti VNESPOSYLTORG testuoti siuntinių siuntimą ir mes garantuojame, kad siuntiniai bus pristatyti ir labai skubiai. Visi mūsų skyriniai turi didelį pasirinkimą siuntiniams reikmenų (audinių, odų ir t. t.) labai prieinamomis kainomis.

Visi mūsų skyriniai suminėti žemiau kuo geriausiai jums patarnaus pagal kiekvieno individualius pageidavimus.

- NEW YORK 3, N. Y. — 39 - 2nd Avenue AL 4-5456
- NEW YORK 11, N. Y. — 135 W. 14th Street CH 3-2583
- BROOKLYN 11, N. Y. — 370 Union Avenue EV 4-4952
- BROOKLYN 7, N. Y. — 600 Sutter Street DI 5-6808
- ATHOL, Mass. — 61 Mt. Pleasant Street CH 9-6245
- BOSTON 18, Mass. — 271 Shawmut Avenue LI 2-1767
- SOUTH BOSTON, Mass. — 359 West Broadway Tel. 268-0068
- BUFFALO 6, N. Y. — 332 Fillmore Avenue BL 6-2674
- CHICAGO 22, Ill. — 2222 W. Chicago Avenue BR 8-6966
- CHICAGO 8, Ill. — 3212 So. Halsted Street WA 5-2737
- CLEVELAND 13, Ohio — 904 Literary Road TO 1-1068
- Detroit, Mich. — 7300 Michigan Avenue MI 4-6119
- GRAND RAPIDS, Mich. — 606 Bridge St., N. W. GL 8-2256
- HAMTRAMCK, Mich. — 11333 Jos. Campau GL 7-1575
- HARTFORD 14, Conn. — 200 Franklin Ave. Tel. 233-8030, 246-0215
- IRVINGTON 11, N. J. — 762 Springfield Ave. ES 2-4685
- YOUNGSTOWN 3, Ohio — 21 Fifth Avenue RI 3-0440
- LOS ANGELES 22, Calif. — 960 So. Atlantic Blvd. AN 1-2994
- LAKESIDE, N. J. — 126 - 4th Street PO 3-8569
- NEWARK 3, N. J. — 428 Springfield Avenue BI 3-1797
- NEW HAVEN, Conn. — 509 Congress Avenue LO 2-1446
- PATERSON 1, N. J. — 99 Main Street MU 4-4619
- PASSAIC, N. J. — 176 Market Street GR 6-2387
- PHILADELPHIA 23, Pa. — 525 W. Girard Ave. HO 5-5892
- PITTSBURGH 3, Pa. — 1015 E. Carson Street PU 1-2750
- SAN FRANCISCO, Calif. — 2076 Sutter Street FI 6-1571
- WATERBURY, Conn. — 6 John Street PL 6-6766
- WORCESTER, Mass. — 174 Millbury Street SW 8-2868
- YONKERS, N. Y. — 235 Nepperhan Ave. GR 6-2681

5 — NAUJENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, SEPTEMBER 7, 1963

CIGARS Favorites of Connoisseurs from Germany Mild and selected

Left: (fine Sumatras) weight 2.3 gr. 10 to a package \$1.00 postpaid, Middle: (fine dark Brazil) weight 7/3 gr. 10 in a box \$2.50 postpaid, Right: (finest Sumatra) weight 7.7 gr. 10 in a box \$3.50 postpaid.

Send your order to: EXQUISITOS — Dept. L. P. O. Box 151 — Winnetka, Ill.

4 — NAUJENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, SEPTEMBER 7, 1963